

УДК 364+342.7(477)

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.54.22>

ІНСТИТУЦІЙНІ ВИКЛИКИ КОМУНІКАТИВНОМУ СУПРОВОДЖЕННЮ ДЕРЖАВНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ

Євгеній Гарькавий

*Воєнна академія імені Євгенія Березняка,
кафедра міжнародних відносин та стратегічних комунікацій,
вул. Ілленка, 81, 04050, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-5085-3704>*

У статті розглянуто проблематику підвищення ефективності й подолання інституційних викликів комунікативному супроводженню заходів державної гуманітарної політики в умовах широкомасштабної російсько-української війни та кризи глобальних механізмів колективної безпеки.

Встановлено, що гуманітарна сфера українського суспільства, будучи стратегічним ресурсом забезпечення національних інтересів країни, створює і нарощує її духовний, інтелектуальний та економічний потенціал, в цілому виступає як культурний фундамент суспільства. Державна гуманітарна політика є основним чинником легітимації публічної влади та може реалізовуватись використовуючи механізми стратегічних комунікацій держави.

Доведено, що у сучасних реаліях оцінювання ефективності діяльності органів державної влади визначається рівнем виконання ними своїх функціональних обов'язків, а також наслідками їх функціонування для суспільства. Відповідно реалізація іміджевої стратегії органів державної влади передбачає врахування характеристик цільових аудиторій, серед яких прихильність традиціям, тип політичної культури громадян, ментальні особливості, стереотипне мислення тощо. Зазначене обумовлює два показники оцінювання іміджу органів державної влади, врахування яких визначає міру ефективності комунікативного супроводження державної гуманітарної політики: оцінка діяльності та оцінка поведінки суб'єктів реалізації державної гуманітарної політики.

Акцентовано, що в умовах війни забезпечити сталість, адекватність, синхронність та своєчасність стратегічних комунікацій – надзвичайно складне завданням. Ситуації, які відбуваються в нинішньому суспільно-політичному й економічному житті України, можна охарактеризувати як досить складні та кризові. У цих умовах ефективно визначення іміджевих загроз державній гуманітарній політиці мають забезпечувати стійкість системи національного спротиву. Для цього необхідно забезпечити дотримання принципів координації та взаємодії між суб'єктів стратегічних комунікацій у вертикальній і у горизонтальній площині. Порушення цих принципів призводить до неузгоджених дій в інформаційному просторі та нівелює політику єдиного голосу. Визначено послідовність планування заходів з реалізації гуманітарної політики.

Ключові слова: гуманітарна політика, гуманітарна сфера, комунікативне супроводження, інституційні виклики, іміджеві загрози, стратегічні комунікації.

Тимчасова окупація рф частини території України висвітлила необхідність удосконалення не лише безпекових та оборонних спроможностей нашої держави, а й потребу в удосконаленні ефективності державної гуманітарної політики відповідно до найкращих практик світового досвіду. Координація діяльності органів державної влади та громадянського суспільства, протидія інформаційному впливу противника та досягнення стратегічних цілей держави у сфері реалізації гуманітарної політики у сучасних реаліях державотворення забезпечуються інструментарієм стратегічних комунікацій.

Водночас проблематика підвищення ефективності й подолання інституційних викликів комунікативному супроводженню заходів державної гуманітарної політики, особливо у світлі широкомасштабної російсько-української війни та кризи глобальних механізмів колективної безпеки, на нашу думку, є недостатньо розробленою та потребує подальших наукових досліджень.

Основними науковими працями з окресленої проблематики можна вважати дослідження І. В. Аблазова, Г. В. Атаманчука, А. С. Ахмеренка, І. А. Батаніна, А. В. Баровська, В. Г. Белова, О. Є. Гришина, І. В. Іжутова, В. Г. Журавльова, А. А. Кокошина, Т. І. Коновалової, В. І. Курбатова, А. Б. Куркова, Ю. В. Курносова, Ю. А. Лаврікова, А. В. Новикова, В. І. Новосельцева, Т. В. Черненко, О. А. Олешко, К. В. Рубель, А. І. Селіванова, С. С. Сулакшина, В. Г. Смолькова, П. А. Толстих та інших авторів.

Зокрема, А. В. Баровська [1] описала процес інституалізації діяльності з розроблення й реалізації стратегічних комунікацій в НАТО, а також окреслила рекомендовані напрями подальшого розвитку стратегічних комунікацій Північноатлантичного альянсу. Т. В. Черненко [2] здійснив аналіз поточного стану та проблемних питань медіа просвітницької роботи в Україні. І. В. Іжутова [3] дослідила проблематику організаційно-правових засад формування та розвитку системи стратегічних комунікацій безпекового сектору України. Водночас дослідження загальних та специфічних проблемних питань комунікативного супроводження заходів реалізації гуманітарної політики все ще потребують певних розробок й уточнень.

Державна гуманітарна політика є основним чинником легітимації публічної влади та може реалізовуватись використовуючи механізми стратегічних комунікацій держави. Вона обґрунтовує її право управляти суспільством і реалізовувати ту чи іншу стратегію в контексті національної безпеки. Із змістовного боку державна гуманітарна політика є сукупністю цілей, принципів, механізмів і конкретних заходів, спрямованих на створення умов для повноцінного гуманітарного розвитку суспільства, розкриття і збагачення його інтелектуального потенціалу, забезпечення всебічної духовної й творчої реалізації особистості та необхідної для цього соціодинаміки освіти, науки, мистецтва, літератури та інших складових духовного життя [4, с. 11].

Державна гуманітарна політика має будуватися на дієвих засадах, що включають механізми європейського та світового досвіду у протидії гібридній агресії з урахуванням сучасних засобів ведення гібридних війн, аби в довгостроковій перспективі сформувані ефективні моделі управлінської діяльності. Гуманітарна сфера українського суспільства, будучи стратегічним ресурсом забезпечення національних інтересів країни, створює і нарощує її духовний, інтелектуальний та економічний потенціал, в цілому виступає як культурний фундамент суспільства, як своєрідний генетичний механізм трансляції накопиченого соціального досвіду, завдяки якому стає можливою повномасштабна реалізація сутнісних сил людини, закладених в нього самою природою.

Відтак формування інституційних спроможностей комунікативного супроводження заходів державної гуманітарної політики базується передусім на зовнішньому середовищі, зокрема оцінюванні громадськістю діяльності органів державної влади, ефективності виконання ними своїх функціональних обов'язків у відповідних сферах. Тому ми можемо стверджувати, що імідж державних установ носить оцінний характер. Рівень оцінювання іміджу може корелюватися, змінюватися відповідно до умов суспільно-політичного, соціального – економічного та культурного розвитку суспільства. Оцінка іміджу органів державної влади може здійснюватися за двома показниками: дія (діяльність) та поведінка. Оцінка діяльності органів державної влади визначається рівнем виконання ними своїх функціональних

обов'язків, а також наслідками їх функціонування для суспільства. На визначення якісних характеристик іміджу (позитивний/негативний) впливає стиль поведінки державних службовців, їхнє ставлення до представників громадськості. Варто зазначити, що ці оцінки базуються на суспільних домовленостях, значна частина яких виражена в законах і підзаконних актах, що стосуються, зокрема, діяльності органів державної влади [5].

Стабільне функціонування гуманітарної політики, наявність стійкої ціннісної системи, що є основою соціальних взаємодій, існування консолідуючого суспільного ідеалу – всі ці умови необхідні для підтримки стабільності соціальних систем. Механізмом публічного управління, що дозволяє підтримувати стабільне функціонування соціальної системи, є ідеологічна соціалізація як процес засвоєння індивідом ідеологічних норм і цінностей, найбільш фундаментальних економічних, соціально-політичних, культурних, безпекових орієнтирів [6, с. 21].

Реалізація іміджевої стратегії владних установ має свої об'єктивні та суб'єктивні особливості, врахування яких визначає міру ефективності проведених заходів. До об'єктивних відносяться: проблема сприйняття іміджу, упереджене ставлення громадськості, а також трансформація іміджу, що вже сформувався. Важливого значення при розробці іміджевої стратегії набуває врахування характеристик цільових аудиторій, серед яких прихильність традиціям, тип політичної культури громадян, ментальні особливості, стереотипне мислення тощо. На особливу увагу заслуговує проблема зміни негативних стереотипів. На думку Г. Почепцова стереотипне уявлення практично не піддається змінам, тому проблема може бути вирішена шляхом створення і введення в масову свідомість нових іміджевих характеристик. Об'єктивні особливості формування та реалізації іміджевої стратегії пов'язані із створенням державної структури, яка здійснює координацію діяльності органів державної влади, засобів масової інформації та громадськості [7, с. 132].

Важливим засобом впровадження іміджевої стратегії є інформаційні технології, що на сучасному етапі світового розвитку проникають в усі сфери людської діяльності, здійснюють істотний вплив на формування світогляду людини, спосіб життя, систему міжособистих відносин. Інформація перетворюється на вирішальний стратегічний ресурс суспільства, тому якість життя, соціальний та економічний розвиток, система освіти визначаються мірою та повнотою використання інформаційних ресурсів [3; 8].

Впровадження іміджевої стратегії вимагає чіткого визначення принципів і завдань. У цьому напрямку цікавим є досвід діяльності Європейської Комісії. З метою оптимізації іміджу структур ЄС її представниками була розроблена «Біла книга по комунікаційній політиці ЄС», у якій визначено три основних цілі іміджевої стратегії, серед яких:

- удосконалення інформаційної освіти громадян – набуття ними навичок користування Інтернет, щоб мати можливість отримати повну інформацію про суспільні дискусії і приймати в них участь у режимі реального часу. Наприклад, в ЄС для підтримки освіти громадянського суспільства створені різні освітні програми, серед яких «Леонардо да Вінчі», «Сократес», «Еразмус». Вони надають можливість навчання і спілкування людям у всіх державах-членах ЄС.

- спілкування громадян. Створення форумів для суспільної дискусії із нагальних проблем, що дозволяє зміцнити взаємну довіру, повагу і бажання співпрацювати громадян із органами державної влади.

- взаємодія громадян і владних інститутів. Налагодження механізму зворотного зв'язку між громадянами та інститутами, що є необхідною передумовою розвитку демократичного суспільства. Забезпечення зворотного зв'язку дає можливість оцінити результати від запланованих дій та внести необхідні корективи [5].

Головною метою ідентифікації іміджевих загроз у сфері реалізації гуманітарної політики в державному секторі є гармонізація відносин у системі “влада – суспільство”, що мають особливості змістового і комунікативного аспектів залежно від державного органу. Державні органи диференційовано за повноваженнями та функціями, водночас вони пов’язані між собою. Кожна державна структура вирішує певні завдання державного управління, тому стратегічні комунікації мають особливості як змістовні (щодо складу і змісту основних елементів гуманітарної політики), так і методологічні (щодо застосування основних принципів реалізації стратегічних комунікацій).

Варто зауважити, що в умовах війни забезпечити сталість, адекватність, синхронність та своєчасність стратегічних комунікацій – надзвичайно складне завданням. Ситуації, які відбуваються в нинішньому суспільно-політичному й економічному житті України, можна охарактеризувати як досить складні та кризові. Сучасному керівництву сил оборони необхідно мати знання, вміння і навички, що дають змогу не лише передбачати їх, а й адекватно реагувати на зміни в управлінських ситуаціях.

У цих умовах ефективно визначення іміджевих загроз державній гуманітарній політиці мають забезпечувати стійкість системи національного спротиву. Для цього необхідно забезпечити дотримання принципів координації та взаємодії між суб’єктів стратегічних комунікацій у вертикальній і у горизонтальній площині. Порушення цих принципів призводить до неузгоджених дій в інформаційному просторі та нівелює політику єдиного голосу. Якщо за одним інформаційним приводом різні суб’єкти стратегічних комунікацій надають різні коментарі та пояснення, зазначені принципи комунікації, синхронізації та взаємодії порушуються. Відповідно різні та інколи суперечливі повідомлення від представників органів державної влади в умовах воєнного стану можуть бути викликом для обороноздатності держави [1].

Проблемним є забезпечення координації всередині відомств, відповідальних за реалізацію гуманітарної політики, і в подальшому на рівні держави для синхронізації всіх складових стратегічних комунікацій на державному рівні у межах єдиного вектора діяльності. Така координація має передбачати й систему єдиних меседжів. Сьогодні можемо констатувати, що завдяки військовій цензурі на деякий час вдалося поліпшити ситуацію у питаннях доведення офіційної інформації до цільових аудиторій. Водночас варто зауважити, що рішення про впровадження воєнної цензури є тимчасовим, а тому окреслена проблема потребує системного опрацювання.

Проблемою є недосконалість механізмів визначення цільових аудиторій, роботи з ними та формування для них відповідних стратегічних наративів, поєднання цільових аудиторій для створення цілісної системи інформаційних впливів для ефективного інформаційного супроводження і підтримки ключових рішень органів державної влади та ефективної комунікації заходів з реалізації гуманітарної політики.

Існує проблема недостатньої ефективності заходів інформаційної протидії, що порушує принцип проактивності стратегічних комунікацій і робить їх реактивними. Така ситуація не завжди дає можливість формувати власний стратегічний наратив, а змушує спростовувати наратив ворога під час реалізації заходів гуманітарної політики.

Існує проблема, що полягає у недостатньому розповсюдженні програм підвищення медіаграмотності широких верств суспільства. Питання формування наративу, роботи з цільовими аудиторіями та просування власного контенту нерозривно пов’язане із необхідністю підвищення рівня медіаграмотності, розвитку критичного, комплексного мислення та формування певної медіакультури споживання інформації із мережево-орієнтованого та емерджентного інформаційного простору. У ході аналізу

нормативно-правової бази забезпечення рівня медіаграмотності з'ясовано, що ця сфера залишається поза увагою.

У дослідженні Т. Черненко наголошено, що важливою проблемою стає те, що якість та масштаби впливу фейкових новин істотно різняться для різних цільових груп, які можуть бути сегментовані за соціальним становищем і за віком. А медіаосвіта та медіаграмотність є стратегічними інструментами протидії ворожим дезінформаційним кампаніям впливу. Це визначено у міжнародних документах, так і у підходах західних держав до побудови систем інформаційного захисту від деструктивних інформаційних впливів на власне населення [2].

Сучасною проблемою є також низький рівень фахової підготовки осіб з питань стратегічних комунікацій у сфері державної гуманітарної політики.

Тому концепція планування заходів з реалізації гуманітарної політики має включати наступні кроки:

1) аналіз макрооточення як сукупності факторів, на які не є можливим впливати взагалі або можна здійснювати незначний вплив (економічні фактори та політико-правові, технологічне та конкурентне середовище, фактори соціальної поведінки, географічне середовище та міжнародні фактори), визначення найбільш перспективних напрямів з реалізації гуманітарної політики;

2) всебічний аналіз стратегічного потенціалу сил та засобів, які є у нашому розпорядженні та стратегічного потенціалу перспективних об'єктів впливу (цільових аудиторій);

3) підготовка проєкту заходів, визначення їх місії і цілей;

4) внутрішня діагностика (оцінка сильних і слабких сторін) органів державної влади, які можуть відповідати за реалізацію проєкту заходів;

5) розробка, оцінка і вибір альтернативних стратегій реалізації проєкту заходів;

6) розробка і розгорнуте окреслення програми заходів із зазначенням термінів та виконавців;

7) реалізація програми заходів;

8) оцінка результатів і зворотній зв'язок [9].

Отже, вирішення зазначених проблемних питань сприятиме підвищенню ефективності системи реалізації стратегічних комунікацій у сфері державної гуманітарної політики, допоможе зробити її більш дієвою та результативною, забезпечити функціонування усіх суб'єктів стратегічних комунікацій як цілісної системи. За умови наявності політичної волі та сприяння громадянського суспільства зазначений підхід, зрештою, дозволить значно удосконалити національну систему стійкості.

Список використаної літератури

1. Баровська А. В. Стратегічні комунікації: досвід НАТО. *Науковий журнал «Стратегічні пріоритети»*, вип. №1 (34), 2015. С. 147–152.
2. Черненко Т. В. Міжнародний досвід впровадження медіа-грамотності для окремих цільових груп: можливості для України. URL : <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/informaciyni-strategii/mizhnarodniy-dosvid-vprovadzhennya-mediagramotnosti-dlya> (дата звернення: 15.04.2024).
3. Жутова І.В. Організаційно-правові засади формування та розвитку системи стратегічних комунікацій безпекового сектору України : дис. канд. наук держ. упр. : 25.00.02. Київ : МАУП, 2021. 274 с.
4. Оніщенко Н. М., Стоєцький С. В., Сунегін С. О. До питання про відповідальність держави перед громадянським суспільством. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 2. С. 9–13.

5. Пантелейчук І. В. Механізми формування та реалізації державної іміджевої стратегії. *Державне управління*. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=464> (дата звернення: 16.04.2024).
6. Конопелько О. В. Особливості формування ідеологічної функції сучасної держави: постановка проблеми. *Право і безпека*. 2013. № 1. С. 18–23.
7. Почепцов Г. PR для професіоналів. Київ: Ваклер, 2005. 640 с.
8. Ділай А. Ю. Стратегічні комунікації оборонно-безпекового сектору в умовах інформаційного протистояння. Дис. д-ра філос. : 052. Київ : Київський національний університет ім. Т. Шевченка, 2023. 290 с.
9. Присяжнюк С. В. Модернізація механізмів реалізації гуманітарної політики України. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2023. Випуск 51. С. 192–198. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.51.22> (дата звернення: 17.04.2024).

INSTITUTIONAL CHALLENGES FOR COMMUNICATION SUPPORT OF THE STATE HUMANITARIAN POLICY

Yevhenii Harkavii

*Yevhenii Berezniak Military Academy,
Department of International Relations and Strategic Communications,
Illyenko str., 81, 04050, Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-5085-3704>*

The article deals with the issues of improving the efficiency and overcoming institutional challenges to the communication support of the State humanitarian policy measures in the context of the large-scale Russian-Ukrainian war and the crisis of global collective security mechanisms.

It is established that the humanitarian sphere of Ukrainian society, being a strategic resource for ensuring the national interests of the country, creates and builds up its spiritual, intellectual and economic potential, and generally acts as the cultural foundation of society. The State humanitarian policy is the main factor in the legitimization of public authority and can be implemented using the mechanisms of strategic communications of the State.

It is proved that in modern realities, the assessment of the effectiveness of public authorities is determined by the level of performance of their functional duties, as well as the consequences of their functioning for society. Accordingly, the implementation of the image strategy of public authorities involves taking into account the characteristics of target audiences, including commitment to traditions, the type of political culture of citizens, goal orientation, stereotypical thinking, etc. This determines two indicators for assessing the image of public authorities, the consideration of which determines the degree of effectiveness of communication support of the state humanitarian policy: assessment of activities and assessment of the behavior of the subjects of the state humanitarian policy.

It is emphasized that in the conditions of war, ensuring the sustainability, adequacy, synchronization and timeliness of strategic communications is an extremely difficult task. The situations that are taking place in the current socio-political and economic life of Ukraine can be characterized as quite complex and crisis. In these conditions, effective identification of image threats to the state humanitarian policy should ensure the sustainability of the national resistance system. To do this, it is necessary to ensure compliance with the principles of coordination and interaction between strategic communication actors in the vertical and horizontal planes. Violation of these principles leads to uncoordinated actions in the information space and negates the policy of a single voice. The sequence of planning measures for the implementation of humanitarian policy is determined.

Key words: humanitarian policy, humanitarian sphere, communication support, institutional challenges, image threats, strategic communications.